

Debatt kring folkmusik: Duger Wappersta-Lasse för ett ZORN-MÄRKE?

● Wappersta-Lasse med sina magdeburgerspel är en av Södermanlands mest uppmärksammade spelmän. Snart kommer han bli på skiva hos Rikskonserter. Men skulle hans magdeburgerspel godkännas av juryn för Zornmärket — spelmannens finaste utmärkelse!

Om det och mycket annat går diskussionen hög bland Sörmlands spelmän och övriga organisationer som har att organisera en av landets största sammandragningar av spelmän och dansare.

Det är den 11-17 juni som Södertälje blir värd för en helt unik folklore-vecka, den största satsningen hittills på vårt gamla, folkliga kulturarv.

SIDAN 4

Onsdagen den 17 jan. 1973

Sörmlands spelmän i debatt:

”Låt södertäljeborna lyssna till zornmärkesuppspelningen i år!”

● En intressant intern debatt har tagit fart inför sommarens stora spelmansvecka i Södertälje — den 11-17 juni — en folklorevecka med digert innehåll. Diskussionen gäller bla om spelmansveckans uppspelningar för det sk Zornmärket skall vara offentliga eller inte. Det är en debatt som just nu skakar de inblandade organisationerna — Klart att uppspelningarna skall vara offentliga! Det är risk att spel-

männen spelar kryckigt annars om de bara har en publik av några allvarliga jurymän, säger Södermanlands spelmansförbunds unge och entusiastiske ordförande Arne Blomberg — och får medhåll även av Sörmländska Ungdomsringen. Det är i år 50 år sedan man hade den första Zornmärkesuppspelningen i Södertälje.

Södermanlands Spelmansförbund och Sörmländska Ungdomsringen har genom sina ordföranden Arne Blomberg och Sune Åberg i en skrivelse i slutet av september vänt sig till riksstyrelsen för Svenska Ungdomsringen för bygdekultur.

I skrivelsen framför de sina förslag till ändringar inför sommarens Zornmärkesuppspelning i Södertälje:

1. De önskar en regional representant i bedömningsjuryn — därför att den sörmländska folkmusikens speciella dialekt bör bedömas av experter just på detta område.

I Norge har man liknande uppspelningar inför en jury sammansatt av representanter från olika delar av landet!

2. Vid Zornmärkesuppspelningarna samlas de bästa representanterna för svensk folkmusik. Föregångsmän som Anders Zorn och Nils Andersson ansåg det självklart att det vid uppspelningarna skulle finnas en möjlighet att påverka den unga generationen av folkmusiker.

När folkmusiken nu går en ny storhetstid till mötes bör inte denna möjlighet att slå en länk

mellan gamla spelsätt och nya generationer spelmän försittas — anser Arne Blomberg och Sune Åberg.

Vi ser det som naturligt att uppspelningarna öppnas för allmänheten.

3. De önskar även att få ta del av bandinspelningar från tidigare uppspelningstillfällen — för att förbereda Sveriges Radio på ett program kring Zornmärkesuppspelningarna samt för att kunna använda det sörmländska materialet som en stilbildande faktor — när man skall lära upp nya, sörmländska spelmän!

Svenska ungdomsringens rikskansli anser att det skulle bli svårt att genomföra offentliga märkesuppspelningar. Det skulle innebära ökad psykologisk press på de uppspelande spelmännen — samt försvåra juryns arbete och kontakt med de uppspelande.

DISKUSSIONEN SOM INTE BLEV AV

Arne Blomberg i Sörmlands spelmansförbund svarade med att inbjuda till ett diskussionsmöte i fredags — den 12 januari på Menuett i Södertäljes

Folkets hus — med deltagare från bla Zornnämnd och Zornjury, Svenska Ungdomsringens för bygdekultur VU, Sörmländska Ungdomsringen, Södermanlands spelmansförbund samt Södertäljes kulturnämnd.

I sista stund avblöstes dock diskussionen då inte alla organisationer önskade delta.

Men debatten går ändå vidare kring sommarens orZornmärkesuppspelning i Södertälje!

”SPELMAN SKALL HA PUBLIK!”

Det är alldeles självklart att Zornmärkesuppspelningen skall vara offentlig, understryker Arne Blomberg, själv södertäljebor. Det är i år 50 år sedan vi hade vår första uppspelning här i Södertälje.

Och det är klart att många spelmän kan komma att spela ”kryckigt” inför bara några allvarliga jurymän. Spelmän är ju vana att spela inför publik, ha en direkt publikkontakt.

I Norge har man offentliga märkesuppspelningar inför publik. Nu vill de norska spelmännen också ha dansare till sitt spel!

TUMMEN NED FÖR DRAGSPEL?

Men det finns många andra, aktuella problem för Zornmärkesjuryn — med Jan Ling, Ture Gudmunsson, Röjas Johan och suppleanterna Olé Hjorth och Sven Berger. Vilken form av spelning skall man egentligen uppmuntra? Vilka begränsningar i instrumenten skall man göra? Kan man spela upp på dragspel eller munspel? Hur ställer sig juryn om t ex en skicklig dragspelare som Wappersta Lasse skulle ställa upp för märkesspel?

Det här är en aktuell diskussion för alla spelmän som vi kommer att följa upp i de sörmländska spelmannens egen tidning ”Sörmlandslåten”.

(Ett gott råd till alla intresserade av folkmusik: prenumera på ”Sörmlandslåten”! Det är en av landets bästa tidskrifter för folkmusik. I den kan man följa den dagsaktuella debatten kring folkmusikens nya målsättningar).

CHRISTER DUKE

Anders Zorn ritade spelmännens märke

Det s k Zornmärket är vårt lands mest eftertraktade utmärkelse för spelmännen. Silvervalören av märket berättigar ägaren till den stolta titeln "riksspelman". Märket har ritats av vår store national-

Under hela 1800-talet förändrades kraftigt den svenska folkmusiken: genom bla urbaniseringsringen, de förbättrade kommunikationerna, nya instrument som dragspel och gitarr och de nya danserna — vals, polka och schottisch.

Mot slutet av förra seklet hotade många äldre, folkliga musikformer att försvinna — som kulning, lur- och hornbläsning. Flöjtspelet var på väg att dö ut. Man dansade istället till dragspel — ibland i kombination med fiol, gitarr eller klarinet.

Då anordnade Anders Zorn — som kände starkt för den gamla folkliga, svenska kulturen — sin berömda spelmanstävling uppe på Gesundaberget 1906. Hans avsikt var att de åldriga låtarna ännu en gång skulle kunna spelas. Men istället kom han att lägga grunden för hela den moderna, svenska

spelmansrörelsen.

Zorns folkmusiktävling väckte stor uppmärksamhet. Spelmanstävlingar började att anordnas lokalt över hela landet.

År 1910 anordnades den första rikstävlingen — på Skansen i Stockholm. Arrangörerna ändrade dock evenemanget till att bli en Riksspelmanstävling. Man insåg det orimliga i att anordna en tävling mellan spelmän från olika folkmusikaliska distrikt.

Till Skansen-stämman ritade Anders Zorn ett märke — som samtliga deltagande spelmän erhöi i silver.

Det intensiva tävlandet gav upphov till flera spelmansgrupper som hade äldre folkmusik på sin repertoar. Det framkom också nykompositioner i delvis gammal stil.

Hembygdsorganisationerna engagerade sig i det nyväckta

intresset för folkmusiken: 1920 blir folkmusiken en programpunkt på Svenska Ungdomsringsens program, 1925 bildas som första folkmusikorganisation Södermanlands Spelmansförbund. Under de följande åren tillkommer spelmansförbundet också i övriga landskap. 1947 bildas Sveriges Spelmans Riksförbund.

Av Emma Zorn fick Svenska Ungdomsringen överta Zorns spelmansmärke. Märket präglades i tre valörer: guld, silver och brons.

1933 ägde de första uppspelningarna för det nya Zornmärket rum i Västerås. Sedan dess har märket delats ut vid en mångfald s k Riksspelmanstävlingar över hela landet.

Uppspelningarna sker inför en tremannajury som har att bedöma:

1. Låtvärde, utförande,

stil, rytm och karaktär, tradition, konstnärlig förnyelse samt egen komposition.

2. Förståelse för den teknik som tillämpats av äldre tiders spelmän och som bör komma till användning, om de gamla melodierna skall rätt återgivas.

3. Sådan färdighet å resp. instrument att klangen och stämningen i folkmusiken rätt framträder."

I andra länder är folkmusiktävlingar alltid offentliga — liksom de tidiga svenska spelmanstävlingarna. Men Zornmärkestävlandet sker bakom lyckta dörrar! Det är det som Södermanlands Spelmansförbund och Sörmländska Ungdomsringen nu vill ändra på — för att mer effektivt kunna föra vidare gamla tiders folkmusikaliska traditioner.

LT 17.1.73

DUKE

Dagens ring, ring LÅT PER LUR

• Nu får Hasse Tellemar konkurrens på temat "Ring så spelar vi". Södermanlands spelmansförbund tänker nämligen börja förmedla folkmusik per telefon. Man slår 0735/305:90 (nej, inte än, galling, det börjar inte förrän den 28 maj) och ljudliga toner strömmar ur luren. Nytt program varje vecka. Garanterat äkta sörmländsk musik utlovas. Och än mer kommer under den stora folkioveckan i Södertälje den 11-17 juni.

FOTNOT: Spelmansförbundet anar att många spelmän kommer att utnyttja telefonsvararen för att förbättra sitt eget spel.

En sån här farbror kanske ni får höra

Morfars fars dansmusik

JÄRNA: En utställning om musik öppnades på onsdagen på biblioteket i Järna. Morfars fars dansmusik heter utställningen, som visas en vecka framåt. I samband med utställningen blir det på måndag hörbara prov på sådan musik, som utställningen behandlar. Då kommer nämligen medlemmar ur Södertälje Spelmansgille att spela och berätta om musik från bla morfars fars tid. Det är en mycket intressant utställning, som senare kommer att visas i Södertälje i samband med spelmandagar. Biblioteket i Järna har också en del andra extra program den närmaste tiden. På tisdag tex visas två kortfilmer för barn. Den ene heter "Den ensamma bollen" och den andra "Barn i Japan".

NTA • BEKANTAS BEKANTA • TVÅ GENERATIONER

• Vappersta-Lasse (Gustav Larsson), 77 år. — Det fanns en tid, säger han, då fiolen och dragspelet brakade. Det var när dragspelet hotade kväva fiolen. Men nu är instrumenten sams igen. Vappersta-Lasse vill spela upp för utmärkelsen Zornmärket på dragspel. Det väntas debatt i spelmanskretsar. Foto: PER-ANDERS HELLIQUIST.

Lasse, 77, vill bli spelman

□ Vappersta-Lasse, 77, Vagnhärad vill bli vår förste riksspelman på dragspel.
□ Han har anmält sig till uppspelning för Zornmärket under musikveckan i Södertälje i juni.
□ — Det är kanske mest för att få igång debatten, säger han.

Dragspelet har villat bort sig i skogen av flöjstråkar. Hör det över huvud taget hemma i folkmusiken?

Frågan tas upp, hoppas man, vid en debatt i Södertälje den 16 juni. Den har som överrubrik "Zornmärket — statuspryl för spelmän eller verktyg för stillbildare?"

Skall Vappersta-Lasse få ta sitt gamla durspel med hem till älderdoms hemmet i Vagnhärad igen utan att ha fått dra en ton för Zornmärkesjuryn?

Det har från olika håll krävts att uppspelningarna i Södertälje skall vara offentliga.

— Jag tror aldrig jag får Zornmärket, säger Vappersta-Lasse.

Men han vill i alla fall försöka. Om inte annat så för att pressa fram ett prejudikat.

Vappersta-Lasse har varit trädgårdsmästare i bland annat Saltsjöbaden, Djursholm och Hässelby. Nu sysslar han mest med sina 22 dragspel och drar en låt i TV och radio och då.

— Förut hade jag 72 gamla magdeburgare. De flesta från slutet av 1800-talet. Ganska säregna spel med ringklockor och grejer.

Vappersta-Lasse, som egentligen heter Gustav Larsson, köpte sitt första spel av en skolkamrat för 80 öre.

Och nu kommer han på skiva

BÄLGIEN ★★

Stig Nahlbom

— och i fint sällskap. Svenskt Visarkiv och Rikskonserter kommer med en LP-serie folkmusik — "Munspel och handklaver". På dem är Vappersta-Lasse en av huvudpersonerna.

I dag öppnas utställningen "Dragspelet" i biblioteket i Filipstad. Signe Gustafsson och Georg Dahlgren har kompletterat med eget material. Bland annat en bildkavalkad om Bälgiens historia. På söndag utlovas stor dragspelkonsert. På lördag tar Lions upp dragspelet på sin gala i Hagfors och den 26 maj planeras ett liknande arrangemang i Filipstad med tonvikt på damdragspelare. Två av dem heter Signe Gustafsson och Willi Hagelin.

Under Kampens Marknad i Linköping den 1 juni kröns (med kung Carl-Uuno Sjöbloms nädiga medgivande) en

lokal dragspelkonsert. Och det blir en kändis för dragspelshistorikerna — Egl Bohm, 67. Uppträdde som musikaliskt underbarn redan när han var fyra år.

★ ★ ★
FOLKTONER FRÅN JÄMTLAND: Sångerskan Gunilla Schlin, 14 och kören Frösöflöckorna har gjort en LP "Visa och folkton". Mycket Peterson-Berget, som sig bör.

★ ★ ★
"Jularbomusiken 75 år" är temat för ett jubileum i Avesta i sommar.

Det firas i Avestaparken varje torsdagskväll från 14 juni till och med 16 augusti (med undantag av 2 augusti).

Den 6 juni skulle Calle Jularbo ha fyllt 80 år. Livaktiga Jularbo Gille ordnar den dagen ett minnesprogram i Jularbos barnomsby Östanby utanför Avesta. Bland de inbjudna märks Sally, Ebbe och Katja Jularbo, sju av Calles syskon, landskövding Gösta Elfving, kommunikationsminister Bengt Norling, Nils Fläcke, Bengt Polo Johansson, Ulla-Bella (som en gång sjöng till Calles orkester) och Jan Gabrielson (som håller på med Calles biografi).